

TARIMSAL YÜKSEKÖĞRENİM

Atilla ERİŞ¹, Cemalettin Y. ÇİFTÇİ², Nurettin İSMAILÇELEBİOĞLU³, Mithat DİREK⁴

ÖZET

Türkiye’de sistemli ve belirli bir disiplin içinde yürütülen tarımsal eğitim-öğretim faaliyetlerinin tarihçesi 1846 yılına kadar uzansa da, bu günkü durumu ile tarımsal eğitim-öğretimin bu tarihe göre ve aradan geçen zaman dikkate alındığında gelmesi gereken düzeye ve gelişmişliğe ulaşamadığını; hatta 1933 reformu sonrası ortaya konan eğitim yapısından bile geride kaldığını; eğitimde öğrencilere gelişmiş ülkelerdeki çeşitliliği sunamadığını üzüntü ile itiraf etmek gerekir. Buna paralel olarak, bilinçsiz ve programsız bir şekilde alt yapı ve kadro noksanlıkları ile açılan çok sayıda Ziraat Fakültesi’nin yürüttüğü eğitimdeki kalite faktörü gibi çok önemli bir sorun da ayrıca gündeme gelmiştir. Öte yandan, özellikle son on yıl içinde iyi niyetli ama iyi inceleme yapılmadan başlatılan tarımsal yükseköğretimdeki iyileştirme çalışmaları, mevcut durumu daha da kötüleştirilmiş ve adeta içinden çıkılmaz hale getirmiştir. Keza, zaten istihdam sorunu olan ziraat mühendislerinin iş bulma şansları daha da zorlaşmış; hatta “Ziraat Mühendisi” ünvanı ve mesleği üzerinde adeta bir erozyon ortaya çıkmıştır. Bugün Ziraat Fakültelerine gelen öğrencilerin oldukça düşük puanlarla geldiği bir gerçektir. Oysa, kontenjan sorunu ile birlikte akademik çeşitlilik ve mesleki istihdam alternatifleri artırılabilirse, genel olarak istihdam sorunu çözülebilir ve sonuç olarak da Tarım Eğitimi layık olduğu cazibeye kavuşur ve çok daha yüksek puanlı öğrencilerin tarım eğitimini tercih etme olasılığı artar.

Diğer taraftan, çeşitli ülkelerdeki üniversiter tarım eğitimleri, yönetim-organizasyon açısından farklılık göstermekle birlikte; içerik ve teknik olarak dünyada oluşan teknolojik ilerlemeye paralel bir gelişme ve benzerlik içerisinde. Bu gelişmeler, ülkeler ve üniversiteler arasındaki rekabet çerçevesi içinde oldukça hızlı olmaktadır. Bu açıları bakıldığında, 19. yüzyıl felsefesi içindeki bilimsel yaklaşımlarla oluşmuş üniversite yapısının, 21. yüzyıl gerçeklerine ve teknolojik düzeyine ulaşmasındaki reformların tarım eğitimini de önemli ölçüde etkilediği ve böylece tarım eğitiminde de ciddi değişikliklerin ve gelişmelerin olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde tarım eğitimleri o ülkenin ve/veya o ülkedeki bölgelerin özelliğine göre; ancak, çağdaş dünya ile entegre olabilen çok çeşitli programlar halinde yapılmaktadır. Sadece “Ziraat Fakültesi” adı altında sabitleşmiş bir eğitim kurumu söz konusu değildir. Çağın ve ülkenin koşullarına göre değişik isimli (“Tarım ve Çevre Bilimleri”, “Tarım ve Doğa Bilimleri”, “Tarım ve Tüketici Bilimleri”, “Tarım ve Orman”, “Tarım ve Doğal Kaynaklar”, vb) yükseköğretim kurumlarında ve fakültelerde yapılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de de vakit geçirilmeden statik tarım eğitiminin terk edilmesi, birkaç kez değiştirilen ve halen uygulamaya konan sistemin derhal değiştirilmesi, çok sayıda mesleki alternatif oluşturacak şekilde bilimsel ve teknolojik ilerlemeler dikkate alınarak, yeni bölüm ve programların açılmasının sağlanması; farklı isimler altındaki fakültelerde de ilgili bölüm ve eğitim programlarının açılabilmesinin kabul edilmesi ve bu konuda her üniversitenin kendi koşullarına göre özerk olarak karar vermesi en doğru ve çağdaş yaklaşım olacaktır.

¹ Prof. Dr., Uludağ Üniv., Ziraat Fak., Bahçe Bitkileri Bölümü, 16059 Bursa, atillaer@uludag.edu.tr

² Prof. Dr., Ankara Üniv., Ziraat Fak., Tarla Bitkileri Bölümü, Ankara, ciftci@agri.ankara.edu.tr

³ Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniv. Ordu Ziraat Fak. Dekanı, Ordu, yncelebi@ktu.edu.tr

⁴ Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniv., Ziraat Fak., Tarım Ekonomisi Bölümü, 42031 Konya, mdirek@selcuk.edu.tr

1. GİRİŞ

Ülkemizde sistemli ve belirli bir disiplin içerisinde yürütülen ilk tarımsal eğitim-öğretim faaliyeti 1846 yılında, İstanbul'un bugünkü adı ile Yeşilköy semtinde bulunan Ayamama çiftliğinde kurulan Ziraat Mektebi ile başlamıştır. Daha sonraları bugünkü anlamıyla yüksek öğretim sayılabilecek düzeyde öğretim yaptıran iki okuldan birisi Bursa'da 1891'de; diğeri 1893'de İstanbul – Halkalı'da açılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar faaliyetine devam eden bu iki okuldan "Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi" mezunlarından bir çok genç 1923 yılından başlayarak yurtdışına, özellikle Almanya'ya gönderilmiş; bu gençlere orada ileri bir öğretim görmek ve modern araştırma yöntemlerini tanımak olanağı sağlanmıştır. Ayrıca ülkenin tarımsal durumunu inceleyip bir rapor vermek üzere, 1927'de Almanya'dan bir bilim heyeti davet edilmiş; **Oldenburg Heyeti** diye anılan bu heyet raporlarındaki bir çok öneri yanında modern bir Ziraat Yüksek Öğretim Kurumu'nun da açılmasını önermiştir. Bu öneri üzerine genç Türkiye Cumhuriyeti 5.7.1927 tarih ve 1109 sayılı bir kanun çıkartarak (**Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Ait Kanun**) çağdaş anlamda tarımsal yüksek öğretimin temelini atmış ve yolunu açmıştır.

Yasa'nın uygulanmaya başlamasıyla 1928 yılında o zamanki adıyla "Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi" kapatılmış; öğrencileri "İstanbul Yüksek Orman Mektebi"ne nakledilmiş; Ankara'da ise aynı yıl Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün temeli atılmış ve Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün bir öncüsü olarak 1930 yılında "Ankara Yüksek Ziraat Mektebi" açılmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün zamanına göre çok modern binaları ve tüm laboratuvarlarının donanımı beş yıl içerisinde tamamlanmış ve çağdaş anlamda Türkiye'nin ilk yüksek öğretim kurumu olarak Cumhuriyetin 10.yıl kutlamalarının ertesi günü, 30 Ekim 1933'de Başvekil İsmet İnönü tarafından açılmıştır.

1946 yılında 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıktıktan sonra Enstitü'nün de üniversite olarak bu yasa çerçevesine alınması yönünde eğilimler belirmiş; gerek zamanın Hükümeti gerekse Meclis nezdinde bir çok girişimlerde bulunulmuştur. Ancak, maalesef Enstitü'nün "İnönü Ziraat Üniversitesi" adı ile bütünlüğünü koruyarak devam edebilmesi mümkün olamamış; 1948 yılında çıkarılan 'Üniversiteler Kanununa Ek Kanun' ile Tabii İlimler ve Ziraat Sanatlarını içine alan "Ziraat Fakültesi" ve "Veteriner Fakültesi" Ankara Üniversitesine; "Orman Fakültesi" de İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır. Daha sonra Ziraat Fakültesi içindeki Tabii İlimler kadroları A. Ü. Fen Fakültesine aktarılarak A.Ü. Ziraat Fakültesi bugünkü yapısına dönmüştür. (Özsan ve ark. 1996, Çiftçi 2004).

2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİMİN DURUMU VE YAŞANAN DEĞİŞİKLİKLER

2.1. Fakülte Sayıları Açısından Durum

Bugün, Türkiye'deki 53'ü Devlet, 23'ü Vakıf Üniversitesi niteliğindeki toplam 76 Üniversitenin 23'ünde "Ziraat Fakültesi" bulunmakta ve bunların 20 sinde öğrenci alınarak eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Üç fakültede henüz eğitim başlamamıştır. Mevcut Ziraat Fakültelerinin tümü Devlet Üniversitelerinin bünyesinde yer almaktadır. Eğitim yapan ve yapmayan Ziraat Fakülteleri kuruluş tarihleri itibariyle Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Yukarıda da açıklandığı gibi, ülkemizde ilk Ziraat Fakültesi 1933 yılında Ankara'da kurulmuştur. Bunu 1955 yılında İzmir'de Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1957 yılında Erzurum'da Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi izlemiştir. Daha sonra 1969 yılında Adana'da Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1976 yılında

Samsun'da Ondokuzmayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1978 yılında Dicle Üniversitesi Şanlıurfa Ziraat Fakültesi (daha sonra Harran Üniversitesi'ne bağlanmıştır) ve 1980 yılında Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi kurulmuştur. 1980 sonrası oluşturulan YÖK sistemine kadar 57 yıllık Cumhuriyet döneminde kurulan Ziraat Fakültesi sayısı 7'dir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun çıkmasından ve YÖK'ün oluşmasından sonra ülkemizde Ziraat Fakülteleri sayısı hızla artmış, 1982 yılında 4 adet, 1983 yılında 1 adet, 1987 yılında 2 adet, 1992 yılında 8 adet ve son olarak ta 1995 yılında 1 adet olmak üzere 16 Ziraat Fakültesi kurulmuş ve toplam sayı 23'e çıkmıştır. (Çiftçi 2004).

Çizelge 1. Türkiye'de bulunan Ziraat Fakülteleri (Çiftçi 2003 b, 2004).

ÜNİVERSİTELER	ZİRAAT FAKÜLTELERİNİN KURULUŞ TARİHLERİ
Ankara Üniv. Zir. Fak. (ANKARA)	Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin temeli 1933 yılında kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü ile atılmıştır. 1948 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü kapatılarak Ziraat ve Ziraat Sanatları Fakülteleri birleştirilmiş ve Ziraat Fakültesi adı altında, 1946 yılında kurulan, Ankara Üniversitesine bağlanmıştır.
Ege Üniv. Zir. Fak. (İZMİR)	1955 yılında kurulmuştur.
Atatürk Üniv. Zir. Fak. (ERZURUM)	1957 yılında kurulmuştur.
Çukurova Üniv. Zir. Fak. (ADANA)	03.04.1969 tarihinde kurulmuştur.
Ondokuz Mayıs Üniv. Zir. Fak. (SAMSUN)	16.05.1976 tarihinde kurulmuştur.
Harran Üniv. Zir. Fak. (ŞANLIURFA)	1978 yılında Dicle Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş, 11.07.1992'de 3837 sayılı Kanun ile bağlantısı değiştirilerek Harran Üniversitesine aktarılmıştır.
Uludağ Üniv. Zir. Fak. (BURSA)	11.09.1980 tarihinde kurulmuştur.
Gaziosmanpaşa Üniv. Zir. Fak. (TOKAT)	20.07.1982'de 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Cumhuriyet Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş, 11.07.1992'de 3837 sayılı Kanun ile Cumhuriyet Üniversitesinden Gaziosmanpaşa Üniversitesine bağlanmıştır.
Selçuk Üniv. Zir. Fak. (KONYA)	20.07.1982'de 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur.
Trakya Üniv. Zir. Fak. (TEKİRDAĞ)	20.07.1982'de 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur.
Yüzüncüyıl Üniv. Zir. Fak. (VAN)	20.07.1982'de 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur.
Akdeniz Üniv. Zir. Fak. (ANTALYA)	30.03.1983'de 2809 sayılı Kanun ile kurulmuştur.
Adnan Menderes Üniv. Zir. Fak. (AYDIN)	27.06.1987'de 3389 sayılı Kanun ile Dokuz Eylül Üniversitesine bağlı olarak Aydın Ziraat Fakültesi olarak kurulmuş, 11.07.1992'de 3837 sayılı Kanun ile Ziraat Fakültesi olarak Adnan Menderes Üniversitesine bağlanmıştır.
Sütçü İmam Üniv. Zir. Fak. (KAHRAMANMARAŞ)	27.06.1987'de 3389 sayılı Kanun ile Gaziantep Üniversitesine bağlı Kahramanmaraş Ziraat Fakültesi olarak kurulmuş, 11.07.1992'de 3837 sayılı Kanun ile Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesine aktarılmıştır.
Onsekiz Mart Üniv. Zir. Fak. (ÇANAKKALE)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur.
Dicle Üniv. Zir. Fak. (DİYARBAKIR)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur.
Erciyes Üniv. Zir. Fak. (YOZGAT)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur (öğrenci yok).
Fırat Üniv. Zir. Fak. (BİNGÖL)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur (öğrenci yok).
Gazi Üniv. Zir. Fak. (KIRŞEHİR)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur (öğrenci yok).
Karadeniz Teknik Üniv. Ordu Zir. Fak. (ORDU)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur.
Mustafa Kemalpaşa Üniv. Zir. Fak. (HATAY)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur.
Süleyman Demirel Üniv. Zir. Fak. (ISPARTA)	11.07.1992 gün ve 3837 sayılı Kanun ile kurulmuştur.
Osman Gazi Üniv. Zir. Fak. (ESKİŞEHİR)	21.07.1995'de 7044 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuştur.

Bu durum tabii ki, eğitimde kalite faktörü gibi çok önemli bir sorunu gündeme getirmektedir. Zira, herşeyden önce hangi konuda olursa olsun verilecek eğitimin kalitesi, gerek fiziki olanaklara; gerek akademik kadrolara birinci derecede bağlıdır ve bunun aksi tartışılmaz. Akademik eğitim ve öğretimdeki gerçek gerekleri yerine getirmeden, herhangi bir şekilde altyapısını oluşturmadan kağıt üzerinde herhangi bir kurumun kuruluşunu yapmakla hayal kurmak ya da rüya görmek arasında fark olmadığı açıktır. Gerek finansman, gerek zaman ve gerekse o kurumun kuruluşunu gerçekleştirecek yeterli ve yetenekli insan faktörünün önemini kimse yadsıyamaz. Dolayısıyla, burada temel olarak, böyle kurumların kağıt üzerinde kuruluşlarından çok; verdikleri eğitimin, istihdam ettikleri kadroların ve faaliyetlerinin sonuçları ile uluslararası kabul edilebilirlikleri önemli olmaktadır. Zira, bir taraftan bizim kendi

gerçek gereksinimimiz için; bir taraftan da AB'ye uyum aşamasında herşeyden önce, hangi konu olursa olsun, ortaya konmuş olan belli standartları tutturabilmek ve sağlamak, dolayısıyla uluslararası kriterler açısından "kabul edilebilir" duruma gelmek gerekir. Tarım eğitimi konusunda da, yükseköğretimin diğer alanlarında olduğu gibi, eğitim-öğretim ve araştırmalarda kalite faktörünün dikkate alınması ve bunun gereklerinin kuruluş aşamasında dikkate alınması ve yerine getirilmesi kaçınılmazdır (Eriş 2002).

2.2. Ziraat Fakültelerinde Öğretim Üyesi Sayıları

Türkiye'de bulunan 23 Ziraat Fakültesindeki lisans programları (5 program esasına göre) ve öğretim üyeleri sayısına ilişkin veriler Çizelge 2'de verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü gibi Ziraat Fakültelerinde lisans programları sayıları farklıdır. 3 fakültede henüz eğitim öğretim yapılmadığından lisans programı yoktur. 3 fakültede 1; 1 fakültede 2; 5 fakültede 3; 8 fakültede 4 ve 3 fakültede de 5 lisans programı vardır.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi 202 Prof. Dr., Doç. Dr. Ve Yard. Doç. Dr. ile en fazla öğretim üyesine sahipken, Osman Gazi Üniversitesi Ziraat Fakültesi 4 öğretim üyesi ile en az öğretim üyesine sahip fakültedir. Lisans programına düşen öğretim üyesi sayısı yönünden Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi 44.5 öğretim üyesi ile ilk sırada, Osman Gazi Üniversitesi Ziraat Fakültesi 4 öğretim üyesi ile son sırada yer almaktadır.

Çizelge 2. Türkiye'deki Ziraat Fakültelerinde Öğretim Üyesi Sayıları (Çiftçi 2004).

ÜNİVERSİTELER	Lisans Program Sayısı	ÖĞRETİM ÜYESİ SAYILARI					LİSANS PRORAMI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISI		
		Toplam Öğretim Üyesi	Prof.	Doç.	Prof. + Doç.	Y.Doç	Prof. + Doç.	Y.Doç	Toplam Öğretim Üyesi
Adnan Menderes Üniv. Zir. Fak. (AYDIN)	3	48	15	8	23	25	7.7	8.3	16.0
Akdeniz Üniv. Zir. Fak. (ANTALYA)	4	57	20	16	36	21	9.0	5.3	14.2
Ankara Üniv. Zir. Fak. (ANKARA)	5	202	124	51	175	27	35.0	5.4	40.4
Atatürk Üniv. Zir. Fak. (ERZURUM)	5	110	37	25	62	48	12.4	9.6	22.0
Onsekiz Mart Üniv. Zir. Fak. (ÇANAKKALE)	3	22	5	5	10	12	3.3	4.0	7.3
Çukurova Üniv. Zir. Fak. (ADANA)	5	149	99	16	115	34	23.0	6.8	29.8
Dicle Üniv. Zir. Fak. (DİYARBAKIR)	1	17	2	1	3	14	3.0	14	17.0
Ege Üniv. Zir. Fak. (İZMİR)	4	178	109	43	152	26	38.0	6.5	44.5
Gaziosman Paşa Üniv. Zir. Fak. (TOKAT)	4	58	10	14	24	34	6.0	8.5	14.5
Harran Üniv. Zir. Fak. (ŞANLIURFA)	4	44	9	12	21	23	5.2	5.8	11.0
Sütçü İmam Üniv. Zir. Fak. (KAHRAMANMARAŞ)	3	46	10	7	17	29	5.6	9.3	15.3
Karadeniz Teknik Üniv. Zir. Fak. (ORDU)	1	11	2	4	6	5	6.0	5.0	11.0
Mustafa Kemal Üniv. Zir. Fak. (HATAY)	2	55	13	4	17	38	8.5	19.0	27.5
Ondokuz Mayıs Üniv. Zir. Fak. (SAMSUN)	3	55	16	11	27	28	9.0	9.3	18.3
Osmangazi Üniv. Zir. Fak. (ESKİŞEHİR)	1	4	-	2	2	2	2	2	4.0
Selçuk Üniv. Zir. Fak. (KONYA)	4	49	18	9	27	22	6.7	5.5	12.2
Süleyman Demirel Üniv. Zir. Fak. (İSPARTA)	4	41	9	10	19	22	4.7	5.5	10.2
Trakya Üniv. Zir. Fak. (TEKİRDAĞ)	4	84	31	12	43	41	10.7	10.2	21.0
Uludağ Üniv. Zir. Fak. (BURSA)	4	62	28	13	41	21	10.2	5.2	15.5
Y.üzüncüyıl Üniv. Zir. Fak. (VAN)	3	59	8	6	14	45	4.6	15.0	19.6
Erciyes Üniv. Zir. Fak. (YOZGAT)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fırat Üniv. Zir. Fak. (BİNGÖL)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gazi Üniv. Zir. Fak. (KIRŞEHİR)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM – ORTALAMA	67	1351	565	269	834	517	12.4	7.7	20.1

2.3. Öğrenci Kontenjanlarındaki Değişim

Ülkemizde henüz 3 Ziraat Fakültesi'nin bulunduğu ve 1960 yönetmeliğinin uygulandığı yıllara ilişkin örnek olarak Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi incelendiğinde, öğrenci kontenjanının 200, 1967 yönetmeliğinin uygulandığı ve 4 fakültenin bulunduğu yıllarda ise öğrenci kontenjanının yine 200 olduğu görülür. Daha sonra, 1979–1980 öğretim yılında Ankara üniversitesine kayıt yaptıran öğrenci sayısı 320 iken, 1980 sonrası, 1986–1987 öğretim yılında 664'e yükselmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. 1979 - 1980 ve 1986 – 1987 Öğretim yıllarında A. Ü. Ziraat Fakültesine Kayıt Edilen Öğrenci Sayıları (Çiftçi 2004).

1979 – 1980 (Fakülte Sayısı 5)			1986 – 1987 (Fakülte Sayısı 12)		
Bölümler		Öğrenci adedi	Bölümler		Öğrenci adedi
1	Bahçe Bitkileri	30	1	Bahçe Bitkileri	57
2	Bitki Koruma	20	2	Bitki Koruma	54
3	Gıda-Fermantasyon	25	3	Gıda Bilimi	55
4	Zootekni	36	4	Zootekni	55
5	Kültürteknik	29	5	Kültürteknik	59
6	Peyzaj Mimarisi	21	6	Peyzaj Mimarisi	55
7	Süt Teknolojisi	29	7	Süt Teknolojisi	53
8	Tarla Bitkileri	35	8	Tarla Bitkileri	55
9	Toprak İlmi	29	9	Toprak İlmi	58
10	Ziraat Ekonomisi	31	10	Tarım Ekonomisi	54
11	Ziraat Makinaları	35	11	Tarımsal Mekanizasyon	57
	TOPLAM	320	12	Su Ürünleri	52
				TOPLAM	664

Ziraat Fakültelerinde kontenjanlar, 2002-2003 öğretim yılı için 30–240 öğrenci arasında değişmiştir. “Bitkisel Üretim” lisans programı bulunan 20 üniversitede ortalama kontenjan 59 öğrenci, “Hayvansal Üretim” lisans programı bulunan 17 üniversitede ortalama kontenjan 53 öğrenci, “Tarım Teknolojisi” lisans programı bulunan 15 üniversitede ortalama kontenjan 55 öğrencidir. “Bitkisel Üretim” lisans programının ortalama kontenjan açığı 9.7, “Hayvansal Üretim” lisans programının ortalama kontenjan açığı 21.1, “Tarım Teknolojisi” lisans programının ortalama kontenjan açığı 14.2 öğrencidir (Çizelge 4) (Çiftçi 2003 a).

Toplam öğrenci kontenjanı “Bitkisel Üretim” lisans programlarında 1180, “Hayvansal Üretim” lisans programlarında 900, “Tarım Teknolojisi” lisans programlarında 825 olup, bu programlara kayıt yaptıran (tercih eden) öğrenci sayısı “Bitkisel Üretim”de 986, “Hayvansal Üretim”de 541, tarım teknolojisinde 612 dir. Bu programları tercih eden öğrenci sayılarının toplam kontenjanlarına oranı “Bitkisel Üretim”de % 83.6, “Hayvansal Üretim”de % 60.1, “Tarım Teknolojisi”nde % 74.2 dir. Açık olan kontenjanlar, ek kontenjanla eğer tercih edilirse doldurulmaktadır.

Tüm Ziraat Fakülteleri ve lisans programları toplu halde değerlendirildiğinde, “Bitkisel Üretim” lisans programının kontenjan açığı 194, “Hayvansal Üretim” lisans programının kontenjan açığı 359, “Tarım Teknolojisi” lisans programının kontenjan açığı 213 dür. Sadece “Bitkisel Üretim”lisans programında 1 üniversitede kontenjan dolmuş, diğer 51 lisans programının 26’sında (132.005 Mustafa Kemal Üniversitesi – 162.673 Ankara Üniversitesi) taban puanı belirtilmiş (4 yıllık bir lisans programını kazanabilmek için 120 puanın gerekli olduğu düşünüldüğünde, fakültelerimize kayıt yaptıran öğrencilerimizin puanlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir), 25’inde kontenjan açığı fazla olduğundan taban puanı belirtilmemiştir (bu lisans programlarına 120 puanı geçmiş tüm öğrenciler başvuruda bulunabileceklerdir) (Çiftçi 2003a).

2002-2003 öğretim yılı için tablo bu iken, hemen hemen tüm fakültelerde kontenjanlar dolmamasına rağmen, 2003-2004 yılında bazı fakültelerimiz kontenjanlarını yine de artırmış, 2002-2003 öğretim yılında 2 905 olan kontenjan, 2003-2004 öğretim yılında 3 050'ye, 2004-2005 öğretim yılında 3 065'e yükseltilmiştir. Öğrenci kontenjanlarının artırılmasının gerekçesini anlamak gerçekten çok güçtür.

Ziraat Fakültelerinde kontenjanlar, 2003-2004 ve 2004-2005 öğretim yılları için 30 (Osmangazi Üniversitesi) – 300 (Ankara Üniversitesi) öğrenci arasında değişmiştir (Çizelge 5, 6). 2003-2004 öğretim yılında kontenjanını dolduran Fakülte "Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi" olmuş, diğer fakültelerin kontenjan açıkları 1 (Osmangazi Üniversitesi) – 34 (Yüzüncü Yıl Üniversitesi) arasında değişmiştir. Kontenjanı dolmayan 19 Fakülteden 18 inde taban puanı belirtilmiş, Yüzüncü Yıl Üniversitesinde kontenjan açığı fazla olduğundan taban puan belirtilmemiş, 185 puanı geçen her öğrenci ek kontenjan için başvuruda bulunabilecektir. Taban puanı belirtilen Fakültelerimizde taban puanları 214.694 (Gaziosmanpaşa Üniversitesi) – 266.294 (Ankara Üniversitesi) arasında değişmektedir. 2004-2005 öğretim yılında hiçbir Ziraat Fakültesi kontenjanını dolduramamış, kontenjan açıkları 1 (Osmangazi Üniversitesi) – 14 (Ankara Üniversitesi) arasında değişim göstermiştir. Tüm Ziraat Fakülteleri için taban puanı belirtilmiş ve taban puanları 2004-2005 öğretim yılında 254.315 (Yüzüncü Yıl Üniversitesi) – 280.152 (Ege Üniversitesi) arasında değişmiştir. (4 yıllık bir lisans programını kazanabilmek için 185 puanın gerekli olduğu ve 185 taban puanının üzerine öğrenci başarı notunun eklendiği düşünüldüğünde fakültelerimize kayıt yaptıran öğrencilerimizin puanlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir).

2003-2004 ve 2004-2005 Eğitim Öğretim yıllarında Fakültelerimizde kontenjan açıklarının 2002-2003 Eğitim Öğretim yılına göre önemli derecede az olmasının; 2003-2004 yılı ÖSYM kılavuzunda Ziraat Mühendisliği Programı yazmasından kaynaklandığı söylenebilir. 2002-2003 ÖSYM kılavuzunda Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarım Teknolojisi Lisans Programları yazması öğrencileri tercihte zorlamıştır. Bu programların ne olduğu ve hangi bölümleri kapsadığı açık olmadığından Ziraat Fakültelerinden daha önce mezun olmuş velileri bile ikilemde bırakmıştır.

Özellikle bazı üniversitelerin Ziraat Fakültelerine kayıt yaptıran öğrenci sayısı % 50 lerin altındadır. İlk kayıt döneminde kayıt yaptıran öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğu da Ziraat Fakültelerini son tercihleri olarak yazmakta ve isteyerek gelmemektedirler. Bu durum 1980 lere kadar ÖSYS sınavında % 1 lik dilime giren öğrencilerin tercih ettiği Ziraat Fakülteleri için oldukça düşündürücüdür.

Ziraat Fakülteleri, istihdam olanakları ve öğrenci tercihleri paralelinde ortaya çıkan ülke gerçeklerini dikkate alarak, öğrenci kontenjanlarını mutlaka azaltmalıdırlar. Bunun yerine dünyadaki gelişmeleri dikkate alarak, mesleki çeşitliliğe olanak sağlayacak yenilikleri izleyecek ve gerçekleştirecek bölüm ve programlar akılcı ve gerçekçi koşullarda devreye sokulmalıdır. Ziraat Fakültelerinde derslerin bir çoğu uygulamalı olup, laboratuvara ve uygulama çiftliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Uygulaması, laboratuvarda ve arazide gerektiği gibi yaptırılmayan dersleri okuyan öğrencilerin bu eksiklikleri sonucu gelecekte karşılaşacakları sorunların çözümünde ne kadar başarılı olacakları şüphelidir ve bu durumlara maalesef üzüntü ile tanık olunmaktadır. Sosyal bilim fakültelerinin kontenjanları önemli derecede azaltılabilirken ve yeni birçok program ile bunlarda mesleki çeşitlilikler gerçekleştirilirken; bunun tamamen tersi olarak, Ziraat Fakültelerinin kontenjanlarını azaltmaması ve hatta tercih edilmeyen bazı klasik programlardaki kontenjan artırımının nedenini anlamak zordur.

Çizelge 4. Türkiye’de öğrenci alan 20 Ziraat Fakültesi’nin 2002-2003 kontenjanları, kayıt yaptıran öğrenci sayıları ve oranları (Çiftçi 2004).

üniversite	KONTENJANLAR																
	Bitkisel Üretim			Hayvansal Üretim				Tarım Teknolojisi			Genel Toplam						
	Kont.	Kayıt Yaptıran Öğrenci		Açık Kont.	Kont.	Kayıt Yaptıran Öğrenci		Açık Kont.	Kont.	Kayıt Yaptıran Öğrenci		Açık Kont.	Toplam Kontenjan (2002)	Kayıt Yaptıran Öğrenci		Toplam Kontenjan (2003)	Artış Oranı (%)
		Sayısı	%			Sayısı	%			Sayısı	%			Sayısı	%		
Adnan Menderes Üniversitesi	60	56	93.3	4	40	24	60.0	16	40	35	87.5	5	140	115	82.1	150	7.1
Akdeniz Üniversitesi	60	57	95.0	3	40	37	92.5	3	50	43	86.0	7	150	137	91.3	150	0.0
Ankara Üniversitesi	80	77	96.3	3	80	76	95.0	4	80	74	92.5	6	240	227	94.6	300	25.0
Atatürk Üniversitesi	80	37	46.3	43	80	45	56.3	35	80	32	40.0	48	240	114	47.5	240	0.0
Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.	50	49	98.0	1	40	18	45.0	22	40	32	80.0	8	130	99	76.2	130	0.0
Çukurova Üniversitesi	80	70	87.5	10	80	37	46.3	43	80	75	93.8	5	240	182	75.8	240	0.0
Dicle Üniversitesi	30	30	100.0	0	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	30	30	100.0	40	33.3
Ege Üniversitesi	80	76	95.0	4	80	76	95.0	4	80	75	93.8	5	240	227	94.6	250	4.2
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	80	36	45.0	44	50	18	36.0	32	50	26	52.0	24	180	80	44.4	180	0.0
Harran Üniversitesi	40	39	97.5	1	30	12	40.0	18	40	13	32.5	27	110	64	58.2	120	9.1
Sütçü İmam Üniversitesi	60	34	56.7	26	40	11	27.5	29	30	24	80.0	6	130	69	53.1	130	0.0
Ordu Ziraat Fakültesi	60	37	61.7	23	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	60	37	61.7	80	33.3
Mustafa Kemal Üniversitesi	50	46	92.0	4	40	18	45.0	22	YOK	YOK	YOK	YOK	90	64	71.1	90	0.0
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	60	59	98.3	1	40	24	60.0	16	40	33	82.5	7	140	116	82.6	150	7.1
Osmanlı Üniversitesi	30	28	93.3	2	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	30	28	93.3	30	0.0
Selçuk Üniversitesi	60	59	98.3	1	60	52	86.7	8	60	56	93.3	4	180	167	92.8	180	0.0
Süleyman Demirel Üniversitesi	50	48	96.0	2	40	21	52.5	19	45	17	37.8	28	135	86	63.7	140	3.7
Trakya Üniversitesi	60	56	93.3	4	60	16	26.7	44	60	28	46.7	32	180	100	55.6	180	0.0
Uludağ Üniversitesi	50	45	90.0	5	50	49	98.0	1	50	49	98.0	1	150	143	95.3	150	0.0
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	60	47	78.3	13	50	7	14.0	43	YOK	YOK	YOK	YOK	110	54	49.1	120	9.1
TOPLAM	1180	986	83.6	194	900	541	60.1	359	825	612	74.2	213	2905	2139	73.6	3050	5.0

Özellikle 1980 sonrası YÖK düzenlemesinden sonra yukarıda açıklandığı gibi, bir taraftan Ziraat Fakültesi sayısının; diğer taraftan öğrenci kontenjanlarının hızla artışı; diğer taraftan olması gereken çağdaş akademik çeşitliliğin sağlanamaması, mezunlara yeterli istihdam olanakları vermemiştir ve dolayısıyla ziraat mühendislerinin iş bulmaları çok zorlaşmıştır. Bu gereksiz ve gerekçesiz kontenjan artışlarına karşı ne “Öğretim Üyeleri”nden, ne de “Meslek Kuruluşları”ndan yeterli tepki ve çağdaş öneriler gelmemiştir.

Ayrıca, tüm bu gerçeklere rağmen ve hatayı bile bile çok değişik düşüncelerle, bazı fakültelerin zamanında ikinci öğretim programlarını açmaları da yaranın kangren hale gelmesindeki bir diğer önemli neden olmuştur. Sonuç olarak, zaten istihdam sorunu olan ziraat mühendislerinin iş bulma şansları daha da zorlaşmış; hatta “Ziraat Mühendisi” ünvanı ve mesleği üzerinde adeta bir erozyon ortaya çıkmıştır. Bugün Ziraat Fakültelerine gelen öğrencilerin oldukça düşük puanlarla geldiği bir gerçektir. Oysa, kontenjan sorunu ile birlikte akademik çeşitlilik ve mesleki istihdam alternatifleri artırılabilirse, genel olarak istihdam sorunu çözülebilir ve sonuç olarak da Tarım Eğitimi layık olduğu cazibeye kavuşur ve çok daha yüksek puanlı öğrencilerin tarım eğitimini tercih etme olasılığı artar (Çiftçi 2003, 2004; Direk 2004; Eriş 2002, 2004; İsmailçelebioğlu 2004).

Çizelge 5. Üniversitelerin Ziraat Mühendisliği Programlarının 2003–2004 Öğretim Yılı Kontenjanları ve Kayıt Yaptıran Öğrenci Sayısı ve Oranları (Çiftçi 2004).

Üniversiteler	Kontenjan	Kayıt Yaptıran Öğrenci	Açık Kontenjan	Kayıt Yaptıran Öğrenci Oranı (%)	Taban Puanı
1 Adnan Menderes Üniv.	150	141	9	94.0	251.962
2 Akdeniz Üniv.	150	139	11	92.7	261.304
3 Ankara Üniv.	300	292	8	97.3	266.294
4 Atatürk Üniv.	240	231	9	96.3	220.960
5 Ç.kale Onsekiz Mart Üniv.	130	128	2	98.5	254.248
6 Çukurova Üniv.	240	231	9	96.3	254.108
7 Dicle Üniv.	40	40	0	100.0	-
8 Ege Üniv.	250	238	12	95.2	266.041
9 Gaziosmanpaşa Üniv.	180	172	8	95.6	214.694
10 Harran Üniv.	120	114	6	95.0	222.828
11 Sütçü İmam Üniv.	130	122	8	93.8	232.029
12 K.T. Üniversitesi Ordu Z.F.	80	71	9	88.8	245.819
13 Mustafa Kemal Üniv.	90	85	5	94.4	246.544
14 Ondokuz Mayıs Üniv.	150	139	11	92.7	249.901
15 Osmangazi Üniv.	30	29	1	96.7	265.329
16 Selçuk Üniv.	180	175	5	97.2	254.108
17 Süleyman Demirel Üniv.	140	138	2	98.6	250.553
18 Trakya Üniv. Tekirdağ Z.F.	180	176	4	97.8	249.263
19 Uludağ Üniv.	150	146	4	97.3	262.175
20 Yüzüncü Yıl Üniv.	120	86	34	71.7	-----
TOPLAM	3050	2893	157	94.2	

*) Karşılığında puan yazan programlara ek kontenjan için başvuracak öğrencilerin bu puandan daha yüksek puana sahip olmaları gerekli.

**) Karşılığında puan yazmayan ve ----- işareti bulunan lisans programlarına 185 den daha fazla puan alan tüm öğrenciler başvurabilir.

2.4. Ziraat Fakülteleri Bünyesinde ve Tarımsal Yüksek Öğretimdeki Değişiklikler

Bugünkü duruma gelmeden önce, Türkiye’de çeşitli zamanlarda ortaya çıkan yönetim ve düzen değişikliklerine paralel olarak, Yüksek Öğretim ile ilgili yasalarda ve

doğal olarak tarımsal eğitimde de ciddi değişiklikler olmuştur. Örneğin, Ziraat Fakülteleri'nde önce 4 yıl olan öğrenim süresi bir dönem 5 yıl olmuş, sonra tekrar 4 yıla dönmüştür; "Kürsü" sistemi kalkmış "Bölüm", "Anabilim Dalı" ve "Bilim Dalı" kavramları içinde bir yapılanma ortaya konmuş; kimi Bölüm ve/veya Anabilim dalları kalkmış, kimileri de yeni tesis edilmiş; akademik ünvanlarda değişiklikler yapılmış, dolayısıyla bazı ünvanlar değişmiş ve bazıları da kalkmıştır (ordinaryüs, birinci sınıf doçent, başasistan, v.b. gibi ünvanlar kalkmış; Yardımcı Doçent, Araştırma Görevlisi v.b. ünvanlar gelmiştir).

Çizelge 6. Üniversitelerimizin Ziraat Mühendisliği programlarının 2004 – 2005 Kontenjanları ve Kayıt Yaptıran Öğrenci Sayısı ile Oranları (Anonim, 2004a, Anonim 2004b).

	Üniversite	Kontenjan	Kayıt yaptıran öğrenci sayısı	Açık kontenjan	Kayıt yaptıran öğrenci oranı (%)	Taban Puanı
1	Adnan Menderes Üniversitesi	150	139	11	92.7	267.432
2	Akdeniz Üniversitesi	150	146	4	97.3	275.805
3	Ankara Üniversitesi	300	286	14	95.3	279.885
4	Atatürk Üniversitesi	240	232	8	96.7	258.841
5	Çanakkale Üniversitesi	130	124	6	95.4	270.276
6	Çukurova Üniversitesi	240	232	8	96.7	267.905
7	Dicle Üniversitesi	45	43	2	95.6	268.741
8	Ege Üniversitesi	250	244	6	97.6	280.152
9	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	180	170	10	94.4	258.868
10	Harran Üniversitesi	120	116	4	96.7	258.563
11	Sütçü İmam Üniversitesi	140	134	6	95.7	260.671
12	Ordu Ziraat Fakültesi	80	77	3	96.3	264.579
13	Mustafa Kemal Üniversitesi	90	85	5	94.4	263.384
14	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	150	142	8	94.7	266.465
15	Osmangazi Üniversitesi	30	29	1	96.7	278.815
16	Selçuk Üniversitesi	180	177	3	98.3	269.211
17	Süleyman Demirel Üniv.	140	138	2	98.6	266.315
18	Trakya Üniversitesi	180	176	4	97.8	266.152
19	Uludağ Üniversitesi	150	143	7	95.3	276.360
20	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	120	119	1	99.2	254.315
	TOPLAM	3065	2952	113	96.3	

Daha önce Ziraat Fakültelerinin çeşitli Bölüm ve Kürsülerinin içinde olan bazı konular yeni birçok mesleğe temel oluşturmuştur. Bunlar, gerek Ziraat Fakülteleri'nin içinde; gerek diğer fakültelerin bünyesinde yeni bölümler halinde başlıbaşına yeni bir meslek eğitimi vermeye başlamışlardır (Peyzaj Mimarlığı, Gıda Mühendisliği, Tekstil Mühendisliği bu konularda en yakın ve somut örneklerdir). Bu konuda daha irili ufaklı birçok değişiklikler örnek olarak verilebilir. İyimser ve idealist açıdan bakılırsa, bütün bu değişikliklerin temelinde, daha iyi bir eğitim arzusunun yattığını ve dünyadaki gelişmelere ayak uydurma gayretlerinin olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak, Ziraat Fakülteleri bünyesinde kalan diğer tarımsal konuların yeterince ve gereğince değerlendirilebildiğini ve onların 21. yüzyılın şartlarına göre ayrıntılı biçimde geliştirildiğini söylemek mümkün değildir (Eriş 2004).

Bugünkü mevzuat içerisinde herhangi bir yasal yaptırımı olmayan ancak sadece "tavsiye" niteliğinde görüş bildirmesi mümkün olan; Ziraat, Orman ve Su Ürünleri Fakülteleri Dekanları tarafından oluşturulan "Tarım, Orman ve Su Ürünleri Konseyi", Türkiye'deki Ziraat Fakülteleri'nin vereceği eğitime ilişkin, adeta bir üst karar organı gibi, çeşitli kararlar almakta ve bunların uygulanmasını takip etmektedir. Yaklaşık yedi-sekiz yıl kadar önce söz konusu Konsey tarafından alınan kararlar

sonucu, Ziraat Fakülteleri'nin organizasyonları ile eğitim yapısı değişmiştir. Daha önce "Bölüm" esasına göre eğitim yapan fakülteler, bugün "Program" esasına göre eğitim yapmaya başlamışlardır. Bu sistemin artıları ve eksileri henüz tam olarak ortaya çıkmadan adı geçen konsey tekrar toplanarak tüm eğitim sistemini değiştirecek yeni bir karar daha almıştır. Bu son duruma göre, Ziraat Fakültelerinde Gıda ve Peyzaj ile ilgili Bölümlerin dışında kalan Bölüm ve Programların eğitimlerinin birleştirilmesiyle "Ziraat Mühendisi" ünvanına karşılık olarak tek program altında toplanmıştır. Bu ortaya çıkan son durum tam bir kaos yarattığı gibi, olması gereken uluslararası standarttaki çağdaş eğitime büyük bir darbe vurmuştur. Alınan bu kararlar sonucu gerek yapılan eğitime ilişkin; gerek yapısal açıdan ortaya çıkan durum aslında mevcut 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasına ve ilgili teşkilat yönetmeliğine de aykırıdır. Zira, ilgili mevcut mevzuat itibarıyla, "Programlar" hiyerarşik olarak Bölüm'lerin altında yer almaktadır. Üniversitelerde öğretim veren akademik birimler aslında Bölüm'lerdir. Oysa, şu anda uygulaması yapılan ve Bölümleri "Alt Program" yaparak Bölümlerin üstünde oluşturulan "Programlar"a dönük eğitim temel olarak hem ilgili mevzuata aykırı; hem eğitimde uluslararası çeşitlilik ilkesine aykırı ve hem de mesleki gelişmeyi engelleyici niteliktedir (Eriş 2004).

Yukarıda açıklandığı gibi, her ne kadar, Ziraat Fakülteleri yeniden bir yapılanma sürecine girmişse de, bu yeni uygulama da, öğretim kalitesinin yükseltilmesine ve her fırsatta söz konusu edilen Ziraat Mühendisi işsizliğine henüz bir çözüm getirememiştir. Bu durum, Ziraat Mühendisliği mesleğinin, arzu edilmeyen bir meslek olmasına ve kenara itilmesine neden olmaktadır (İsmailçelebioğlu 2004).

Ziraat Orman ve Su Ürünleri Eğitim Konseyinin ele aldığı "Yeniden Yapılanma" Programında, son sekiz yıl içerisinde, nereden nereye gelindi şeklinde bir soru ile karşılaşıldığında (ki bu sorunun muhatabı bütün dönemler içerisinde Sayın Konsey Başkanları ve aynı düşüncüyü paylaşan Konsey Üyesi Sayın Dekanlardır); alınan yanıt "çok yol alındı" olmaktadır. Alınan bu yanıt, gerçekten çok doğrudur. Sekiz yıl içerisinde baş sona getirilebilmiştir. Bu, gerçekten olumsuzluk yönünde büyük bir başarıdır (İsmailçelebioğlu 2004).

Bundan önceki tarım eğitimi sisteminde, öğrenciler başlangıçta hangi bölüme girdiklerinin bilincinde idiler. Yenilenme ve iyileşme adı altında Fakülte Bölümleri hiç bir akademik açıklaması olmaksızın eğitimin adeta dışında tutulmuş ve başlangıçtaki temel yerlerinden alınıp sona getirilmiştir. Bazı kriterler konmuş olmasına rağmen, öğrencilerin alt program (!) (Bölüm) seçme konusunda yönlendirilmelerinde büyük güçlükler oluşmaktadır. Dolayısıyla Tarım Eğitim ve Öğretimi ciddi biçimde çıkmazdan kurtarılamamaktadır (İsmailçelebioğlu 2004).

"Ziraat Orman ve Su Ürünleri Eğitim Konseyi"nin kuruluşundan bu güne kadar geçen sekiz yıl içerisinde yapılan iş; onüç bölüm olan Ziraat Fakültelerini önce beş programa bölerek bölümlerin yasal kişiliklerini silmek ve daha sonra üç programa ve nihayet tek programa indirerek tarım eğitimi kişisizleştirmek olmuştur. Ziraat Mühendisliği Eğitim-Öğretiminin, tek programlı bir sisteme indirilmesinin içinden çıkılması zor ve adeta olanaksız olan karmaşalar doğurduğunu kabuletmek gerekir (İsmailçelebioğlu 2004).

Öte yandan, "Tarım, Orman ve Su Ürünleri Konseyi" aldığı bir diğer kararla "Fakülte" (lisans programı) açılabilmesi için 7, "Bölüm" (alt program) açılabilmesi için 3 kadrolu öğretim üyesi bulunması koşulunu getirmiştir. Ancak, bu sayılar özellikle Ziraat Fakülteleri için oldukça düşüktür. Bir kooperatif kurulabilmesi için bile en az yedi kişi koşulu varken, binlerce öğrencinin eğitim ve öğretimini yaptıracak çok alanlı

bir fakülte için 7 öğretim üyesi koşulu gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Örneğin, herhangi bir ilde açılmış olan Ziraat Fakültesinde A bölümünde 3, B bölümünde 4 öğretim üyesi, toplam 7 öğretim üyesi olduğu ve eğitime başlıyor varsayımıyla; bu fakültede 1 dekan, 2 dekan yardımcısı, 2 bölüm başkanı ve en az 2 bölüm başkan yardımcısı gerekli, görüldüğü gibi tüm öğretim üyeleri idari görev almak durumundadır. Ayrıca, Fakülte Yönetim kurulu, Fakülte Kurulu, Üniversite Senatosu üyeliği, Fen Bilimleri Enstitüsü Kurulu üyeliği gibi görevleri de yapmak zorundadırlar. Bu öğretim üyelerinin bu idari görevleri yanında vermekle yükümlü oldukları lisans dersleri; hatta bazı fakültelerde öğretim üyesi sayısının yeterli olup olmadığına bakılmaksızın yüksek lisans programlarının da açıldığı ve bu durumda yüksek lisans derslerinin de olacağı göz önüne alınırsa, ayrıca üniversite öğretim üyelerinin araştırma ve yayın yapma sorumlulukları da tüm bunlara eklenirse, ortaya çıkan ve çıkacak olan durumun tehlikesinin boyutu konuyu ciddi olarak ele alan her akademisyen tarafından anlaşılacaktır (Çiftçi 2004).

3. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİM

Çeşitli ülkelerdeki üniversiter tarım eğitimleri, yönetim-organizasyon açısından farklılık göstermekle birlikte; içerik ve teknik olarak dünyada oluşan teknolojik ilerlemeye paralel bir gelişme ve benzerlik içerisindedir. Bu gelişmeler, ülkeler ve üniversiteler arasındaki rekabet çerçevesi içinde oldukça hızlı olmaktadır. Bu açılardan bakıldığında, 19. yüzyıl felsefesi içindeki bilimsel yaklaşımlarla oluşmuş üniversite yapısının, 21. yüzyıl gerçeklerine ve teknolojik düzeyine ulaşmasındaki reformların tarım eğitimini de önemli ölçüde etkilediği ve böylece tarım eğitiminde de ciddi değişikliklerin ve gelişmelerin oluştuğu görülmektedir (Eriş 2004).

Konuya önce “Ziraat Fakülteleri”nin yapılanmasından başlayacak olursak, birçok ülkede ziraat fakültelerinin bizdeki gibi yapısal yönden statik bir yapı göstermediği; tam tersine birçok meslek grubunu bünyesinde toplayan, disiplinlerarası ilişkiyi çok iyi sağlayan, yöresel ve yapısal açıdan farklı içerik ve isimde akademik birimler içeren organizasyonlar görülmektedir (Çizelge 8). Aslında bu konuda Okyanus ötesi gelişmelerin, Kıta Avrupası’ndan oldukça ileri olduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır. Öte yandan, Çizelge 9’da görüldüğü gibi, bazı ülkelerde tarım eğitimi diğer üniversitelerdeki tarım fakültelerinin yanında “Tarım Üniversiteleri” organizasyonunda da yapılmaktadır. Bu üniversitelerin bünyesinde çoğu zaman “Tarım Fakülteleri” ile birlikte “Ormancılık”, “Veteriner”, “Fen Bilimleri” ve “Mühendislik” Fakültelerinin de bulunduğu görülmektedir. Aslında, daha önce de belirtildiği gibi, 1933’de kurulan Türkiye’deki “Yüksek Ziraat Enstitüsü”nün kuruluşundaki organizasyonu da bu üniversitelere benzer yapıda düşünülmüştür (Eriş 2002, 2004).

Bu üniversitelerdeki genel yaklaşım, tarım eğitiminin tüm alanlarını bir çatı altında toplamak ve eğitimin entegre yapısından yararlanarak ortaya çıkan olanakları daha rasyonel kullanmaktır. Keza, tarım eğitimi sadece “Ziraat Fakültesi” adı altındaki fakültelerde yapılmamaktadır. Çevrenin, bölgenin ve/veya üniversitelerin özelliklerine göre farklı isimler altındaki fakülte veya yüksek okullarda yapılmaktadır. Gelişen ve değişen koşullar kapsamında özellikle dikkati çeken noktalardan biri, “klasik meslek ve çalışma alanlarının yerini, çeşitlilik gerçeği temelinde göre, yeni ve farklı kapsamlı meslek ve çalışma alanlarının aldığı”dır. İşin en ilginç tarafı da, ortaya çıkan bu yeni alan ve mesleklerin bir çoğunun tarım eğitimi kapsamında oluştuğudur (Eriş 2004).

Çizelge 8. Farklı Ülkelerdeki Üniversitelerin Bünyesinde Bulunan Tarım Eğitime İlişkin Fakülte Düzeyindeki Yapılanma Örnekleri (Eriş 2004).

ÜLKE	ÜNİVERSİTE	FAKÜLTE ADI
Amerika Birleşik Devletleri	California Üniv. (Davis)	Tarım ve Çevre Bilimleri Fakültesi
	Nebraska Üniv.	Tarım Bilimleri ve Doğal Kaynaklar Fak.
	North Carolina Üniv.	Tarım ve Yaşam Bilimleri Fakültesi
	Oregon Üniv.	Tarım Bilimleri Fakültesi
	West Virginia Üniv.	Tarım, Orman ve Tüketici Bilimleri Fak.
	Iowa State Üniv.	Tarım Fakültesi
	Michigan State Üniv.	Tarım ve Doğa Bilimleri Fakültesi
İngiltere	Nottingham Üniv.	Biyolojik Bilimler Fakültesi
	Reading Üniv.	Bitki Bilimleri Fakültesi
	Aberdeen Üniv.	Yaşam Bilimleri ve Tıp Fakültesi içinde "Biyolojik Bilimler Okulu"
Almanya	Hohenheim Üniv.	Tarım Bilimleri Fakültesi-I Tarım Bilimleri Fakültesi-II
	Bonn Üniv.	Tarım Fakültesi
	Göttingen Üniv.	Tarımsal Bilimler Fakültesi
	Kassel Üniv.	Ekolojik Tarım Bilimleri Fakültesi
	Hannover Üniv.	Bahçe Bitkileri, Peyzaj Mimarlığı ve Çevresel Gelişim, İnşaat Mühendisliği, Jeolojik Bilimler (Fakülteler)
Japonya	Kyoto Üniv.	Tarım Fakültesi
	Hokkaido Üniv.	Tarım Fakültesi
	Kobe Üniv.	Tarım Fakültesi
	Hiroshima Üniv.	Uygulamalı Biyolojik Bilimler Fak.
	Chiba Üniv.	Bahçe Bitkileri Fakültesi
Belçika	Leuven Catholic Üniv.	Tarımsal ve Uygulamalı Biyolojik Bilimler Fakültesi
İsrail	Hebrew Üniv.	Tarım Fakültesi (Tarım, Gıda ve Çevresel Kalite Bilimleri)
	Ben Gurion Üniv.	"Doğa Bilimleri" ve "Mühendislik Bilimleri" Fakültelerinde
Avustralya	Queensland Üniv.	Doğal Kaynaklar, Tarım ve Veteriner Bilimleri Fakültesi
	Adelaide Üniv.	Fen Fakültesi bünyesinde "Tarım ve Şarap" ile "Doğa ve Çevre Bilimleri" Okulları
	Western Avustralya Üniv.	Doğa ve Tarım Bilimleri Fakültesi
İtalya	Bologna Üniv.	Tarımsal Bilimler Fakültesi
	Padova Üniv.	Tarım Fakültesi
	Milano Üniv.	Tarım Fakültesi
Güney Afrika	Pretoria Üniv.	Doğa ve Tarımsal Bilimler Fakültesi
Kenya	Jomo Kenyatta Tarım ve Teknoloji Üniv.	Tarım Fakültesi, Teknoloji Fakültesi

3.1. ABD Üniversitelerinde Tarım Eğitimi Örnekleri

Özellikle ABD’de üniversiter tarım eğitimi incelendiğinde, bölüm ve programlar itibarıyla tarım eğitiminin çok çeşitlendiği ve alternatif birçok mesleğe destek olduğu görülmektedir. Çağdaş teknolojik ve bilimsel gelişmelere paralel olarak üniversitelerde yeni birçok tarımsal kökenli program oluşturulmuştur. Aynı şekilde, tarım eğitimi kavramı sadece bitkisel ve hayvansal üretim ile bunların ihtiyacı olan kültürel önlemleri içerecek yapıdan çıkmıştır. Buna paralel olarak, tarım eğitimi yapan birçok fakülte sadece "Ziraat Fakültesi" veya "Tarım Fakültesi" olarak

isimlendirilmemektedir. Bilakis, tarım kavramı ile birlikte ve hatta bu kavramın içinde olan diğer kavramları da öne çıkartacak yapıda bir gelişme ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla, tarım eğitimi yapan fakülteler “Tarım ve Çevre Bilimleri”, “Tarım ve Doğa Bilimleri”, “Tarım ve Tüketici Bilimleri”, “Tarım ve Orman”, “Tarım ve Doğal Kaynaklar” gibi v.b. isimler almışlardır. Bölümler ve programlar incelendiğinde ise, yine aynı gelişmeler bu düzeyde de dikkati çekmektedir. 30-40 yıl öncesine kadar olmayan veya bir başka bölümün/programın altında bulunan birçok konu, başlıbaşına bir bölüm veya bir eğitim programı olmuştur. Böylece, tarım eğitimi doğasında olan çeşitliliğe kavuşmuştur. Aslında, bu durum tarımsal konuların ne kadar multidisipliner ve zengin olduğunun bir kanıtıdır (Eriş 2002, 2004).

Çizelge 9. Farklı Ülkelerde “Tarım Üniversitesi” Örnekleri (Eriş 2002, 2004).

ÜLKELER	ÜNİVERSİTELER
Danimarka	Kıraliyet Veteriner ve Tarım Üniversitesi
Norveç	Norveç Tarım Üniversitesi
İsveç	İsveç Tarım Bilimleri Üniversitesi
Hollanda	Wageningen Üniversitesi
Slovakya	Slovak Tarım Üniversitesi
Ukrayna	Ukrayna Ulusal Tarım Üniversitesi
Letonya	Letonya Tarım Üniversitesi
Rusya	Voronezh Devlet Tarım Üniversitesi
Polonya	Varşova Tarım Üniversitesi
Çek Cumhuriyeti	Prag, Çek Tarım Üniversitesi
Yunanistan	Atina Tarım Üniversitesi
Hindistan	Assam Tarım Üniversitesi
Çin	Fujian Tarım Üniversitesi
Çin	Beijing Tarım Üniversitesi
Japonya	Tokyo Tarım ve Teknoloji Üniversitesi
Japonya	Obihuro Tarım ve Veteriner Bilimleri Üniversitesi
Malezya	Tarım Üniversitesi
ABD	Florida Tarım ve Makina Üniversitesi (FAMU)
ABD	Alabama Tarım ve Makina Üniversitesi
Peru	La Molina Ulusal Tarım Üniversitesi
Kenya	Jomo Kenyatta Tarım ve Teknoloji Üniversitesi

Çizelge 10’da örnek olarak ABD’nin tarım eğitiminde çok önemli rolü olan California Üniversitesi’ndeki bölüm ve programlar görülmektedir. Burada görüldüğü üzere klasik bölümlerin yanında “Beslenme”, “Bağcılık ve Şarapçılık”, “Çevresel Toksikoloji”, “Tekstil ve Giyim”, “Çevresel Bilimler ve Politika”, “İnsan ve Toplum Gelişmesi” gibi çok sayıda yeni bölüm oluşumları ile “Evrime ve Ekoloji”, “Atmosfer Bilimi”, “Biyokimya ve Moleküler Biyoloji”, “İnsan Beslenmesi ve Gıdalar”, “Toplum ve Bölgesel Gelişme”, “Çevre Biyolojisi ve Yönetimi”, “Çevre ve Kaynak Bilimleri”, “Uluslararası Tarımsal Gelişme”, “Hidroloji” v.d. gibi birçok yeni programlar tarım eğitimi şemsiyesi altında açılmıştır (Eriş 2002, 2004).

Dikkat edilirse, ABD’deki üniversitelerde programlar statik ve konservatif karakterli değildir. Mevcut programlar genellikle akademik gereksinimlere, programlara olan yıllık talep ve koşullara bağlı olarak kalkabilir; bunların içerik veya isimleri değiştirebilir veya tamamen bunların dışında yeni bir program açılabilir. Buradaki temel amaç, öğrenciler için bölgesel ve ülkesel ihtiyaçlara en uygun ve en iyi eğitime çağdaş biçimde ulaşmaktır. Aynı veya benzer durumlar, yani yeni bölüm ve programların oluşması ile öğrencilere sunulan eğitim olanaklarının çeşitlenmesi diğer ABD üniversitelerinde de görülmektedir. Esas itibarıyla tarımsal eğitimde sunulan bu olanaklar ile verilen eğitimin kalitesi açısından üniversiteler arasındaki

akademik rekabet, eğitim ve öğretimdeki yüksek kaliteye ulaşmanın bir koşulu olmaktadır. Dolayısıyla, ortaya konan bu durum bugünkü bizim sistemimizle ve en azından sadece mevcut bölüm ve programlarla dahi kıyaslanırsa, tarımsal eğitimde ne kadar tutucu bir yaklaşımda olduğumuz ve geride kaldığımız daha iyi anlaşılacaktır (Eriş 2002, 2004).

Çizelge 10. California Üniversitesi (Davis) “Tarım ve Çevre Bilimleri Fakültesi”nin Bölümleri ve Lisans Programları (Eriş 2002, 2004).

BÖLÜMLER (Departments)	
Bağcılık ve Şarapçılık	Çevresel Bahçe Bitkileri
Beslenme	Meyvecilik
Biyoloji ve Ziraat Mühendisliği	Nematoloji
Bitki Patolojisi	Sebzecilik
Entomoloji	Tarım ve Kaynak Ekonomisi
Çevresel Bilimler ve Politika	Tarla ve Çiftlik Bilimleri
Çevresel Toksikoloji	Tekstil ve Giyim
Hayvan Bilimleri	Toprak, Hava ve Su Kaynakları
İnsan ve Toplum Gelişmesi	Yaban Hayatı, Balıkçılık ve Koruma Biyolojisi
Gıda Bilimi ve Teknolojisi	Çevre Düzenleme
LİSANS PROGRAMLARI (Majors)	
Evrimsel ve Ekoloji	Fermantasyon Bilimi
Hayvan Biyolojisi	Fiber ve Polimer Bilimi
Hayvan Bilimi	Gıda Biyokimyası
Hayvan Bilimi ve Yönetimi	Gıda Bilimi
Atmosfer Bilimi	Genetik
Kanatlı Hayvan Bilimleri	İnsan Gelişmesi
Biyokimya ve Moleküler Biyoloji	Hidroloji
Biyolojik Bilimler	Uluslararası Tarımsal Gelişme
Biyoteknoloji	Peyzaj Mimarlığı
Hücre Biyolojisi	Yönetim Ekonomileri
Klinik Beslenme	Mikrobiyoloji
Toplum ve Bölgesel Gelişme	Nörobiyoloji, Fizyoloji ve Davranış
Tarla Bitkileri ve Yönetimi	Beslenme Bilimi
Tasarım	Bitki Biyolojisi
Entomoloji	Toprak ve Su Bilimleri
Çevre Biyolojisi ve Yönetimi	Tekstil ve Giyim
Çevre, Bahçe Bitkileri, Ormancılık	Bağcılık ve Şarapçılık
Çevre Politikası, Analiz, Planlama	Tarımsal İşletmecilik ve Çiftlik Kaynakları
Çevre ve Kaynak Bilimleri	Tarımsal Sistemler ve Çevre
Çevresel Toksikoloji	Yaban Hayatı, Balıkçılık ve Koruma Biyolojisi

3.2. Bazı Avrupa ve İsrail Üniversitelerinde Tarım Eğitimi Örnekleri

Avrupa ülkelerinde tarım eğitimi sistemleri özellikle geçen yüzyıl içinde çok farklılıklar ortaya koymuştur. Burada bu ülkelerin önceki durumları ve geçirdikleri evrelerin incelenmesi yerine, mevcut durumlarına ilişkin farklılıklarını ve AB konsepti içinde tarım eğitimine olan yaklaşımlarını kendi bakış açıları ile açıklamak yararlı olacaktır. Avrupa ülkelerindeki üniversitelerden seçilen örneklerle ilişkin fakülte, bölüm ve program örnekleri Çizelge 11, 12, 13, 14, 15, ve 16’da görülmektedir. Burada verilen örneklerdeki tarım eğitimi içerikleri ve organizasyonu bu kurumların bir kaç sene önceki durumları ile mukayese edilince çok daha farklı ve gelişmiş olarak görülmektedir. Bu konuda AB ülkelerinin eğitim ve araştırmalarda kalite değerlendirilmesine dönük alınan kararların ve AB ülkelerindeki yükseköğretim konsepti birliğinin büyük etkisi olmuştur. Ortak olarak dikkati çeken nokta, tarım eğitimi yapan tüm üniversitelerde çağın gereklerine göre eğitimin yönlendirildiği ve

yeniliklerin süratle uygulamaya konduğudur. Ancak burada, hiçbir zaman ülkelerin özellikleri ve üniversitelerin özerklikleri göz ardı edilmemektedir. Bilakis çeşitlilik teşvik edilmekte, ancak kaliteden taviz verilmemesi için gerekli önlemler alınmaktadır. Yine aynı şekilde, tarımsal eğitim programları sadece “Ziraat Fakültesi” şemsiyesi altında yapılmamakta, çeşitli isimler altındaki Fakülte ve/veya Yüksek Okullarda yapılmaktadır. Örneğin, İngiltere’de tarım eğitimi esas itibarıyla, hem tek başına bir fakülte içinde (College) ve hem de üniversiteler bünyesinde açılan tarımsal programların sorumlu departmanlar tarafından yürütülmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. “The Royal Agricultural College (Cirencester)” veya “The Welsh Agricultural College (Aberystwyth)” gibi Ziraat Fakülteleri’nin yanında; Nottingham, Reading, Leeds Üniversiteleri’ndeki “Uygulamalı Biyoloji” ve “Biyoteknoloji” departmanlarında; Edinburgh Üniversitesi’nde “Ekolojik Bilimler” ve “Çevresel Bilimler” departmanlarında; Newcastle Üniversitesi’nde “Doğal Kaynaklar” ve “Kırsal Kaynak İdaresi” departmanlarında tarım eğitimi verilmektedir (Eriş 2002, 2004). Aşağıda çeşitli ülkelerin değişik üniversitelerindeki tarımsal eğitimle ilgili bölüm ve programlarına ilişkin örnekler verilmiştir.

Çizelge 11. Göttingen Üniversitesi “Tarım Bilimleri Fakültesi”nin Bölümleri (Institut) (Eriş 2004).

Tarla Bitkileri ve Bitki Islahı	Hayvan Islahı ve Genetik
Tarım Teknolojisi	Toprak Bilimi
Tarım Ekonomisi	Tarım Hukuku
Bitki Koruma ve Fitopatoloji	Hayvan Fizyolojisi ve Hayvan Besleme
Veteriner Hekimlik	Ekonomi ve Sosyal Tarih
Tarımsal Ekoloji	Tropik ve Subtropik Bitki ve Hayvan Üretimi
Kırsal Kalkınma	Tarımsal Kimya

Almanya’daki tarım eğitiminin durumu ise, bize pek yabancı değildir; ancak son gelişmeler itibarıyla, aslen tutucu karakterde olan Alman üniversiteleri, birçok yönden, yeniden yapılanmayla ilgili çalışmalarına hız vermişlerdir.

Çizelge. 12. Kassel Üniversitesi “Ekolojik Tarım Bilimleri Fakültesi”nin programları (Fachgruppe) (Eriş 2004).

Toprak ve Bitkisel Üretim Bilimleri	Toprak Biyolojisi ve Bitki Besleme	Toprak Bilimi
	Ekolojik Bitkisel Üretim ve Tarım	Tarımsal Biyolojik Çeşitlilik
	Tropik ve Subtropikte Tarla Tarımı	Tarla Bitkileri ve Üretimi
	Tarımsal Kimya ve Bitki Besleme	Yem Bitkileri ve Çayır Ekolojisi
	Tropik ve Subtropik Tarım Tekniği	Ekolojik Bitki Koruma
Hayvan Bilimleri	Hayvan Besleme ve Hayvan Sağlığı	Hayvan Islahı
	Yararlı Hayvanlar Bakım ve Yetiştiriciliği	Uluslararası Yararlı Hayvanlar Islahı ve Bakımı
Ekonomi ve Sosyal Bilimler	Tarım Ekonomisi	Tarımsal Pazar Eğitimi
	Gıda ve Tarım Ürünleri Pazarlaması	Kalkınma ve Tarım Politikası
	Arazi Kullanımı ve Bölgesel Tarım Politikası	
Gıda ve Çevre Bilimleri	Ekolojik Gıda Kalitesi ve Beslenme Kültürü	Atık Ekonomisi ve Değerlendirme
	Tarımsal Ekoloji ve Çevre Koruma	Su Ekolojisi ve Geliştirme
		Çevre Kimyası

Örneğin, lisans programları çeşitlendirilmiş ve artırılmış; doktora öncesi yüksek lisans (master) derecesi programları açılmış; İngilizce öğretim olanakları sağlanmış; akreditasyona esas olacak şekilde yeni dersler konmuş ve mevcut derslerin içerikleri gözden geçirilmiş ve çağın gerektirdiği yenilikler uygulamaya konulmuştur. Keza, her üniversite bünyesindeki tarımsal eğitim ile ilgili programlarda statik bir durum görülmemektedir. Her üniversite bünyesindeki bölüm ve programlar

farklılıklar göstermektedir. Burada örnek olarak Göttingen Üniversitesi ve Kassel Üniversitesi verilmiştir (Eriş 2004).

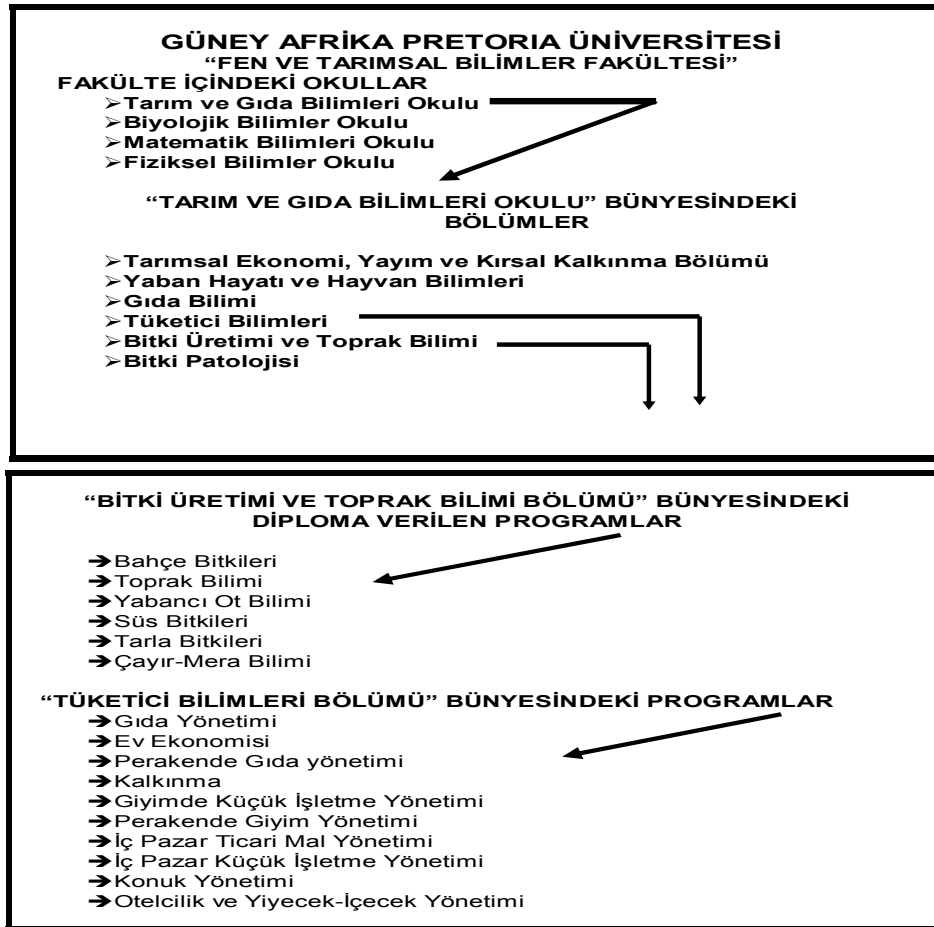
İsrail'deki tarım eğitimi daha çok anglosakson ekolüne yakındır. Bu ülkedeki tarım eğitiminde gerek eğitim şekli, gerek eğitim programları oldukça gelişmiştir. Özellikle yapılan bilimsel araştırmaların eğitimle ve sanayi ile entegre edilmesi; tarım eğitiminden beklenen kaliteli iş gücü üretimini olumlu olarak yönlendirmektedir. Eğitimde ülkenin ekolojik koşullarındaki güçlüklerin aşılması konularına özel önem verilmektedir (Eriş 2004).

Çizelge 13. İsrail Hebrew Üniversitesi Tarım Fakültesi (Eriş 2004).

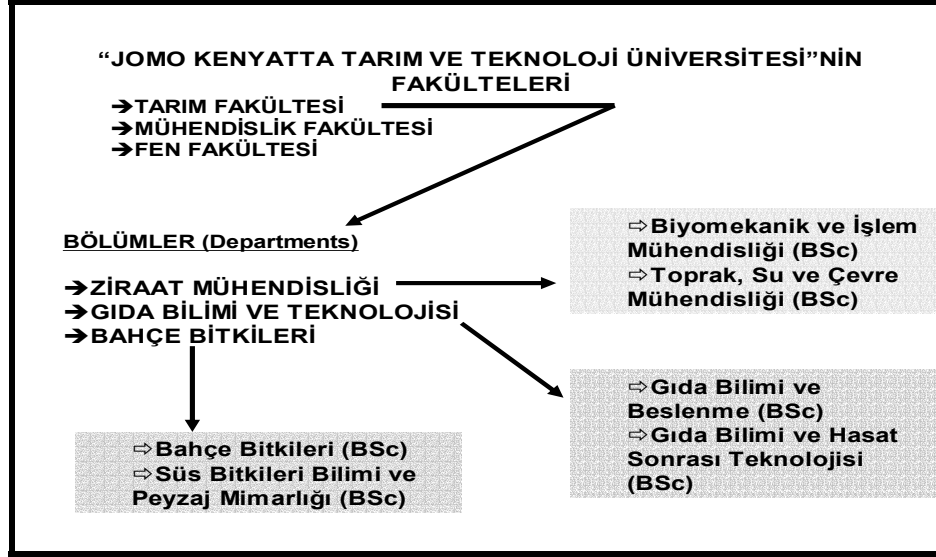
Bahçe Bitkileri, Tarım ve Pazarlama	Genel Ziraat Bilimleri
Sera Tarımı	Evcil ve Beslenme Hayvanları
Bitki Bilimleri	Gıda Teknolojisi
Tarım ve Çevre	Otel İdaresi
Biyoteknoloji	

3.3. Afrika'daki Bazı Ülkelerin Üniversitelerinde Tarım Eğitimi

Afrika ülkelerinin bir çoğundaki tarımsal eğitim, daha önce bağlı oldukları ve/veya hala bağılıkları süren gelişmiş ülkelerin yol göstericiliğinde ve daha çok orta düzeyde kırsal kalkınma amacına hizmet etmektedir. Bu bölgeden üniversiter düzeyde tarımsal eğitimi öne çıkan 2 ülke olarak "Güney Afrika Cumhuriyeti" ile "Kenya" örnek alınmıştır.

Şekil 1. Güney Afrika "Pretoria Üniversitesi" bünyesinde tarım eğitimi organizasyonu (Eriş 2004).

Şekil 2. “Jomo Kenyatta Tarım ve Teknoloji Üniversitesi” bünyesinde tarım eğitimi organizasyonu (Eriş 2004).

Yukarıda yapıları ve eğitim organizasyonları kısaca özetlenmiş olan bu üniversitelerdeki tarımsal eğitimde, gelişmiş ülkelerdeki modellerin benzer durumları görülmekte; özellikle ülkenin ekolojik ve ekonomik koşulları dikkate alınarak eğitim programlarının yönlendiği açıkça anlaşılmaktadır (Eriş 2004).

Şekil 1 ve 2'nin incelenmesinden de görüleceği üzere, tarımsal eğitim bölüm ve programları ilgileri itibariyle değişik fakültelerin bünyesinde de yer almaktadır. Burada dikkati çeken diğer bir nokta ise, henüz Türkiye’de açılmamış olan “Biyomekanik ve İşlem Mühendisliği”, “Yaban Hayatı ve Hayvan Bilimleri”, “Tüketici Bilimleri” gibi yeni bazı eğitim alanlarının fakülteler bünyesinde yer almış olmalarıdır. Ayrıca, mevcut programların birbirleriyle uyuşur disiplinleri birarada içermesi de ayrı bir olumlu özellik olarak dikkati çekmektedir (“Toprak, Su ve Çevre Mühendisliği”, Gıda Bilimi ve Beslenme”, Gıda Bilimi ve Hasat Sonrası Teknolojisi” gibi) (Eriş 2004).

3.4. Japonya’daki Bazı Üniversitelerde Tarım Eğitimi

Japonya da ABD gibi üniversite zengini bir ülkedir. Ülkenin hemen her köşesinde çok sayıda bulunan üniversitelerin bünyesinde tarımın değişik alanlarında eğitim verilmektedir. Bu ülkede de, daha önce belirtildiği gibi, tarım eğitimi için tarım üniversiteleri bulunduğu gibi, bir üniversite bünyesinde bulunan tarım fakültesinde veya başka bir fakülte bünyesinde de tarım eğitimi yapılan programlar vardır. Burada örnek olarak Kyoto ve Hokkaido Üniversitelerindeki tarım eğitim programlarından örnekler verilmiştir (Çizelge 12, 13) (Eriş 2004).

Çizelge 14. Kyoto Üniversitesi “Tarım Fakültesi”ndeki Bölümler (Eriş 2004).

Gıda ve Çevre Ekonomisi	Biyolojik Kaynaklar Bilimi
Gıda Bilimi ve Biyoteknoloji	Uygulamalı Yaşam Bilimleri
Orman ve Biyolojik Materyal Bilimi	Tarım ve Çevre Mühendisliği

Çizelge 15. Hokkaido Üniversitesi “Tarım Fakültesi”nin Bölümleri (Eriş 2004).

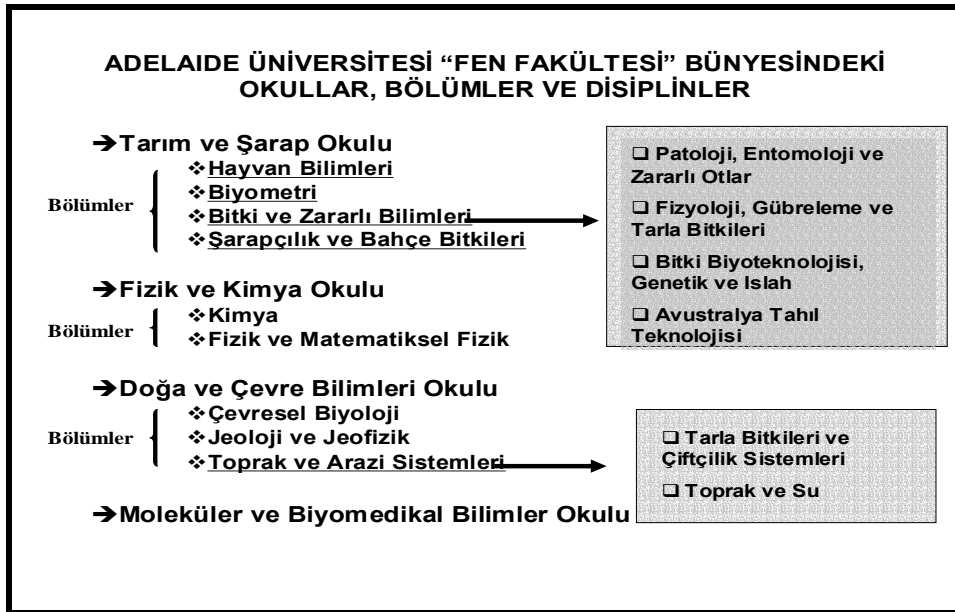
Tarım Ekonomisi	Hayvan Bilimi
Tarımsal Mühendislik	Orman Bilimi
Biyolojik Bilimler ve Kimya	Tarımsal Biyoloji ve Biyolojik Kaynaklar
Uygulamalı Biyoloji	
Düşük Sıcaklık Stresi Araştırma ve Eğitim Merkezi	

Yukarıdaki çizelgelerde de görüldüğü gibi, tarım eğitiminin organizasyonunda düşünülen “Biyolojik Kaynaklar Bilimi Bölümü”, “Uygulamalı Yaşam Bilimleri Bölümü”, “Tarımsal Biyoloji ve Biyolojik Kaynaklar Bölümü”, “Uygulamalı Moleküler ve Hücre Biyolojisi Bölümü” gibi hem çok disiplinli ve çok materyalli; ve hem de sofistike yaklaşımlı alternatifler tarım eğitiminde gençler için oldukça yararlı ve geleceğe yönelik teknoloji öngörüsü içeren olanaklar sunmaktadır (Eriş 2004).

Japonya’daki tarım eğitiminde dikkati çeken bir diğer önemli konu ise, diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, güncelleştirilmiş eğitim programlarının yanında farklı olarak, sadece belirli konuları ele alan ve bu konular üzerinde daha derinlemesine eğitim veren kurumların da bulunmasıdır (Örneğin Chiba Üniversitesi’nde sadece “Bahçe Bitkileri” konusunda bir fakültenin faaliyet göstermesi; Hokkaido Üniversitesi’nde “Düşük Sıcaklık Stresi” ile ilgili ileri düzeyde eğitim veren akademik bir merkezin bulunması gibi) (Eriş 2004).

3.5. Avustralya’daki Bazı Üniversitelerde Tarım Eğitimi

Tarımda ciddi potansiyeli, alternatifleri ve iddiası olan Avustralya’da tarım eğitimi oldukça gelişmiştir. Bu ülkede, uygulanan tarımsal yükseköğretimde öğrencilere çok çeşitli alternatifler içeren programlar sunulmaktadır. Burada iki farklı eyalette bulunan üniversitelerdeki iki farklı tarım eğitimi organizasyonu örnek olarak verilmiştir (Şekil 3 ve 4).

Şekil 3. Adelaide Üniversitesi “Fen Fakültesi” bünyesinde tarım eğitimi organizasyonu (Eriş 2004).

Şekil 3’de açıklanan “Adelaide Üniversitesi” bünyesinde tarım eğitimi “Fen Fakültesi”ne bağlı (yine fakülte düzeyinde ama ön lisans ve lisans birlikte verebilen) “Tarım ve Şarap Okulu” ile, “Doğa ve Çevre Bilimleri Okulu”nda yapılmaktadır. Şekil 4’de açıklanan “Western Avustralya Üniversitesi” bünyesindeki tarım eğitimi ise, “Doğa ve Tarımsal Bilimler Fakültesi”ne bağlı “Tarım ve Kaynak Ekonomisi”, “Hayvansal Biyoloji”, “Yer ve Coğrafi Bilimler” ile “Bitkisel Biyoloji” Okullarında yapılmaktadır. Farklı isimlerdeki fakültelerin ve okulların bünyesinde yapılan tarımsal eğitimde ele alınan konular ve programlar oldukça gelişmiş ve çeşitlidir. Bazı programlar, diğer bazı programlar ile birleştirilmiş ve daha verimli, çağa daha uygun hale getirilmiştir.

Şekil 4. Western Avustralya Üniversitesi “Doğa ve Tarımsal Bilimler Fakültesi” bünyesindeki bölümler ve programlar (Eriş 2004).

4. LİSANS DÜZEYİNDEKİ TARIM EĞİTİMİNİN SÜRESİ VE DERS YÜKÜ

Genel olarak çeşitli ülkelerde ve üniversitelerde yapılan “lisans” düzeyindeki tarım eğitimi için gerekli süre 4 yıl olarak görülmektedir. Ancak yukarıdaki bölümlerde de yer yer açıklandığı gibi, özellikle kredi sistemini uygulayan birçok ülkede bu süre kredinin tamamlanmasına bağlı olarak 3 yıl da sürebilmektedir. Keza, bir öğrenci, bir programın yanında ikinci veya üçüncü programı bitirme şansına da sahiptir. Aynı şekilde öğrenci, “tam zamanlı” (fulltime) veya “yarı zamanlı” (part time) olarak öğrenimini sürdürebilmektedir. Burada esas olan öğrencinin bulunduğu programı tamamlaması için gerekli olan toplam kredi saat tutarındaki derslerden başarılı olmasıdır. Bu konuda birçok ülkenin kabul ettiği toplam kredi saat, eğitim-öğretim programının özelliğine göre ufak tefek değişiklikler gösterse de, 120-150 arasında kalmaktadır. Bu konuda değişik ülkelerdeki bazı örnekler, aşağıdaki Çizelge 16’da verilmiştir (Eriş 2004).

Çizelge 16. Bazı üniversitelerde lisans düzeyindeki tarım eğitiminde gerekli toplam kredi miktarı (Eriş 2004).

ÜLKE	EĞİTİM KURUMU	TOPLAM KREDİ (~)
ABD	OREGON STATE ÜNİV., TARIM BİL. FAK.	135
	OKLAHOMA STATE ÜNİV., TARIM BİL. VE DOĞAL KAYNAKLAR FAK.	130
	IOWA STATE ÜNİV., TARIM BİL. FAK.	128-133
	NEBRASKA ÜNİV., TARIM BİL. VE DOĞAL KAYNAKLAR FAK.	128
	NORTH CAROLINA TARIM VE YAŞAM BİLİMLERİ FAK.	128
ALMANYA	HANNOVER ÜNİV.,	120-150
İSRAİL	BEN GURİON ÜNİV., “DOĞA BİLİMLERİ” VE “MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ” FAKÜLTELERİ	123
JAPONYA	KYOTO ÜNİV., ZİRAAT FAK.	132

5. SONUÇ VE DÜNYA'DAKİ GELİŞMELER PARALELİNDE TARIMSAL EĞİTİMDE DİKKATE ALINMASI GEREKLİ NOKTALAR

Yukarıda çok boyutlu yapılan açıklamalar itibariyle ülkemizdeki tarım eğitiminin halen içinde bulunduğu durumun hiç de iç açıcı olmadığı kesin olarak ortadadır. Özellikle, son yıllarda maalesef ülkemizdeki Ziraat Fakülteleri'nde anlamsız ve üniversite özerkliğine aykırı bir "merkezileşme"; keza, tarım eğitiminde (özellikle Ziraat Mühendisi ünvanı karşılığı) "yeknesaklık" ve yine üniversiter yapı ve akademik gelişme özelliklerine aykırı anlamsız bir "tutuculuk" ciddi olarak söz konusu olmuştur.

Yukarıda açıklanan farklı ülkelerdeki tarım eğitimi örneklerinde görüldüğü gibi, gerçekten de tarım eğitiminin son derece doğurgan bir yapısı vardır. Bu durum tarımsal eğitimin en önemli özelliği ve avantajı olarak görülmelidir. Türkiye'nin halen izlediği tarım eğitimi sistem ve programlarının ciddi biçimde değişmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda dünya'daki gelişmelere paralel olarak **radikal** denebilecek önlemler alınmalı ve tarım eğitiminin zengin perspektifi ortaya konmalıdır. Bu bağlamda, tarımın multidisipliner karakterinin sonucu, geniş bir yelpaze içindeki tarımsal nitelikli mesleklere sahip çıkan eğitim sistemlerinin geliştirilmesi gerekir. Tarım eğitiminin, merkezi alınan kararlarla değil, özerk üniversitelerin kendilerinin saptayacağı esaslar ve çerçeveler içerisinde rekabete açık bir şekilde yapılmasının sağlanması gerekir. Dolayısıyla, bir yörede ihtiyaç duyulan bir bölüm veya eğitim programının bir başka yörede öncelikli olmadığı gerçekleri göz ardı edilmemelidir. Tüm yukarıdaki bölümlerde açıklanan hususlar dikkate alınır, özet ve somut olarak, Türkiye'nin tarım eğitiminde aşağıdaki hususların dikkate alınması kaçınılmazdır (Eriş 2004):

- **Statik tarım eğitiminin terk edilmesi, birkaç kez değiştirilen ve halen uygulamaya konan sistemin derhal değiştirilmesi, çok sayıda mesleki alternatif oluşturacak şekilde bilimsel ve teknolojik ilerlemeler dikkate alınarak, yeni bölüm ve programların açılmasının sağlanması;**
- **Gelişmiş Batı Ülkeleri ile AB ülkelerindeki lisans programlarının yapısının fakülteler ve ilgili birimler tarafından iyice incelenmesi, aradaki benzerlik ile farklılıkların saptanması;**
- **Tarım eğitiminin yapılacağı fakültelerin isimlerinin sadece "Ziraat Fakültesi" olması gibi bir zorunluluğun çağdaş yükseköğretimde olmadığı; bilakis ekolojiye, akademik ihtiyaçlara ve o konudaki eğitime olan talebe bağlı olarak, farklı isimler altındaki fakültelerde de ilgili bölüm ve eğitim programlarının açılacağı kabul edilmesi ve bu konuda her üniversitenin kendi koşullarına göre özerk olarak karar vermesi;**
- **Tamamlanan eğitim programına bağlı olarak verilecek ünvanlarda tutucu davranılmaması;**
- **Her ziraat fakültesinde aynı bölüm ve programların açılması gibi bir zorunluluğun olmadığı kabul edilmesi ve bu konuda üniversitelerin esnek davranmasının sağlanması;**
- **Bölüm ve programlar açılırken, ülkemizde çok sık rastlanan "Benim Bölümüm Burada Şarttır" yaklaşımından vaz geçilmesi, rasyonel ve gerçekçi hareket edilmesi;**
- **Kredili eğitim sisteminin temel alınması;**

- Lisans ve Lisansüstü tarım eğitimi için gerekli kredi yükünün akreditasyon koşulları dikkate alınarak abartılmadan benimsenmesi;
- Yeni ve gerekli derslerin programlara alınması, diğer tüm derslerin içeriklerinin çağdaş bilgilerle yenilenmesi ve diğer ülkelerdeki karşılıklarına göre düzenlenmesi;
- Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS), Erasmus / Socrates ve Leonardo da Vinci gibi AB bünyesinde yürütülen projelere aktif katılımların sağlanması;
- Yükseköğretim kurumlarındaki eğitimin kalitesini etkileyen alt yapı sorunlarının belli bir program dahilinde çözülmesi, modernize edilmesi ve gelişmiş ülkelerde kabul edilen standartların tarım eğitimi yapan tüm fakülte ve birimlerde sağlanması;
- Yabancı dil eğitiminin yoğunlaştırılması ve yaygınlaştırılması;
- Eğitim ve araştırmalarda kalite faktörünün, akreditasyona temel olacak şekilde, sürekli iyileştirme yaklaşımı ile daima canlı tutulmasının vazgeçilmez akademik bir temel olarak kabul edilmesi;
- Gelişmiş ülkelerle her türlü iletişimin, bilgi alışverişinin ve eğitim ve araştırmalarda ortak çalışmaların anlamına uygun olarak, gerçekleştirilmesi

sağlanmalıdır.

Yukarıdaki hususlar, Türkiye’de tarımsal programlarda eğitim yapan tüm fakülteler ve birimler tarafından vakit kaybetmeden ciddi biçimde ele alınmalı, yapılan hazırlıklar sonucu somutlaştırılacak konularda ilgili kurullarda kararlar alınmalı, gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve uygulamalara geçilmelidir. **Ayrıca, konunun önemi ve ivediliği dikkate alındığında, zaman geçirmeden ulusal düzeyde izleme ve değerlendirme komiteleri oluşturulmasında; fakülteler ve birimler arasında yardımlaşma ve destek amaçlı bilgilendirme toplantıları düzenlenmesinde de büyük yararlar vardır (Eriş 2004).**

6. KAYNAKLAR

- Anonim, 2004 a. 2004 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. Ankara.
- Anonim, 2004 b. 2004 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programlarına Ek Yerleştirme Kılavuzu. Ankara.
- Çiftçi, C. Y. 2003 a. Türkiye’de Tarım Eğitiminin Bugünü ve Geleceği. Türkiye 5. Tarla Bitkileri Kongresi 13–17 Ekim 2003, Diyarbakır, Cilt I . 8 – 15.
- Çiftçi, C. Y. 2003 b. 157. Yılında Zirai Öğretim. Ziraat Mühendisliği Dergisi, Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği ve Vakfı Yayınları. Temmuz–Aralık 2002, Sayı: 338/339, 44–48. Tarım ve Mühendislik, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayın Organı. Sayı: 64/65, 2002, 68–77.
- Çiftçi, C. Y. 2004. Geçmişten Günümüze Türkiye’de Ziraat Mühendisliği Eğitiminin Değişimi. 50 Yıl Kutlama ve Tarım Haftası Etkinlikleri. TZMO Tarım ve Mühendislik. Uluslar Arası Sempozyum 12-16 Ocak 2004, Ankara, 304-332.
- Direk, M. 2004. Selçuk Üniversitesi Ziraat fakültesi Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrası Beklentileri. Ziraat Mühendisliği 341: 4-7.

- Eriş, A. 2002. AB'ye Uyum Aşamasında Türkiye'de Tarım Eğitimi Politikaları. "Avrupa Birliğine Uyum Aşamasında Bahçe Bitkileri Tarımı", ISBN: 975-93098-0-7, Bahçe Bitkileri Derneği ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Toplantısı", 25-26 Nisan 2002, Ankara, (Çağrılı Bildiri) 25-49.
- Eriş, A. 2004. Değişik Ülkelerdeki Tarımsal Yüksek Öğretim Örnekleri. TMMOB-ZMO 50.Yıl. Uluslararası Sempozyum, 14 Ocak 2004, Ankara, 25s.
- İsmailçelebioğlu, N. 2004. Ziraat Mühendisliğinde Tarım Üniversitesine Doğru. Karadeniz Teknik Üniversitesi Ordu Ziraat Fakültesi. Ordu, 5s.
- Özsan. M., A. Ergene, U. Dinç, A. Berkman, C. Köycü, T. Özkaya, F. Tatlıdil ve D. Aktürk. 1996. Ziraat Mühendisliği ve Lisansüstü Öğrenimi. 150. Yılında Türkiye'de Tarımsal Öğretim Sempozyumu. 30-31 Haziran 1996. Ankara.